

Siofi 'o ha ngaahi feitu'u tauhi'anga pōpula

Ko e hā 'oku siofi ai 'e he Pule Fakatotolo ki he Ngaahi Ngāue Fakapule'anga 'a e ngaahi feitu'u tauhi'anga pōpula?

'I he 2007, na'e fakamo'oni ai 'a Nu'u Sila ki ha aleapau felotoi 'a e Ngaahi Pule'anga Fakatahataha' (United Nations) 'oku ui ko e Talite Fili Fakalahi ki he Konivēsio Fakaafepaki ki he Fakamamahi' mo e Ngaahi Tauhi pe Tautea Ta'e'ofa', 'Ikai Taaui mo Ha'a Tangata', pe Tukuphifo Ngeia' (the 'Optional Protocol to the Conventional Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment' pe 'oku ui fakanounou ko e OPCAT).

'Oku fa'u 'a e felotoi ko 'eni' ke tokoni ki he ngaahi pule'anga' ke nau fakakakato honau ngaahi fatongia 'i he malumalu 'o e lao fakavaha'apule'anga ke ta'ota'ofi 'a e fakamamahi' mo e tauhi ta'e'ofa' 'i he ngaahi feitu'u tauhi'anga pōpula'.

Ko e taumu'a 'o e felotoi' ke fokotu'u ha founga 'a'ahi hokohoko 'a ha kautaha tu'u tau'atāina fakapule'anga ki he ngaahi feitu'u tauhi'anga pōpula'.

'Oku ui 'a e kautaha ko 'eni' 'aki 'a e hingoa 'o ha Founga Malu'i Fakafonua (National Preventive Mechanism, pe ko e NPM).

Ko e fatongia 'o e Pule Fakatotolo ki he Ngaahi Ngāue Fakapule'anga'

Ko e Pule Fakatotolo ki he Ngaahi Ngāue Fakapule'anga' ko e Founga Malu'i Fakafonua (NPM) ia ki he:

- ngaahi 'api pilisone' (prisons) mo e ngaahi pilisone 'i he fakamaau'anga' (court cells)
- ngaahi feitu'u tauhi'anga 'o ha kakai 'oku nau kei fakaongoongo ki hanau tu'unga fakaevisa (immigration detention facilities)
- ngaahi feitu'u tauhi'anga 'o e kau faingata'a'ia'
- ngaahi 'api nofo'anga 'oku tauhi mo malu'i ai ha fānau
- ngaahi 'api nofo'anga 'oku tauhi ai ha to'utupu tupu mei ha'anau maumaulao.

Ko homau fatongia' ke siofi 'a e ngaahi tūkunga 'o hono tauhi mo e fakafeangai 'oku fai ki he kakai 'oku tuku pōpula' pea mo fokotu'u atu ha ngaahi fakalelei 'e fiema'u.

‘Oku tokonia ‘a e Pule Fakatotolo ki he Ngaahi Ngāue Fakapule‘anga’ ‘e ha kau ‘inisipēkita ‘a ia ‘oku nau fakahoko ‘a e ‘a‘ahi ki he ngaahi feitu‘u tauhi‘anga pōpula’.

‘Oku mau ma‘u kakato ‘a e mafai ke mau a‘u atu ki he ngaahi feitu‘u tauhi‘anga pōpula ‘oku mau kaunga ki ai’, pea ki ha kakai ‘oku tauhi ‘i ai.

‘Oku mau ‘atā ke fili ‘a e taimi mo e ngaahi feitu‘u te mau fie ‘a‘ahi atu ki ai’, pea mo e kakai te mau fie talanoa ki ai’.

Ko e me‘a ‘oku vakai‘i ‘e he Pule Fakatotolo ki he Ngaahi Ngāue Fakapule‘anga’

- Founa fakafeangai’. ‘O hangē nai ko ha ngaahi tukuaki‘i ‘o ha ngaohikovia, fakamavahe‘i, fakamālohi‘a pe ko hano kii‘i pe ha‘i ma‘u.
- Ngaahi founa malu‘i’. ‘O hangē nai ko e ngaahi fakamatala ma‘a’ e kau pōpula’, ngaahi founa lāunga’, tauhi ‘o e ngaahi tohi lēsisita’ mo e ngaahi lēkooti’.
- Ngaahi tūkunga ‘o e ngaahi naunau’. ‘O hangē nai ko e tūkunga ‘o e ngaahi nofo‘anga’ pea mo e anga ‘o ‘enau nofo’.
- Ngaahi ngāue ‘oku lava ke fakahoko’. ‘O hangē nai ko ‘enau lava ‘o fetu‘utaki mo honau ngaahi fāmili’ pea mo e kakai ‘i tu‘a’, fakamālohisino ‘i tu‘a’, polokalama ako’ mo e ngaahi polokalama fakafiefia’.
- Ma‘u atu ha tokoni fakafaito‘o.
- Kau ngāue’. ‘O hangē nai ko e tokolahi ‘o e kau ngāue’, ‘enau fakahoko fatongia’ mo e ako ‘oku nau ma‘u atu’.

Ngaahi Founa Malu‘i Fakafonua Kehe’

- Ki he kakai ko ia ‘oku tauhi ‘e he Kau Polisi’, fetu‘utaki ki he Ma‘u Mafai Tu‘u Tau‘atāina ki he Founa Faifatongia ‘a e Kau Polisi’ (Independent Police Conduct Authority): 0800 503 728 pe ‘imeili’: enquiries@ipca.govt.nz
- Ki he ngaahi ‘api nofo‘anga ki hono tauhi mo malu‘i ‘o e fānau’ pe ko e to‘utupu maumaulao’, fetu‘utaki ki he Komisiona ki he Fānau’ (Children’s Commissioner): 0800 224 453 ‘imeili’: children@occ.org.nz
- Ki he ngaahi tauhi‘anga pōpula ‘a e va‘a fakakautau’, fetu‘utaki ki he ‘Inisipēkita ki he Ngaahi Tauhi‘anga Pōpula Fakakautau’ (Inspector of Service Penal Establishments): (04) 498 6824 ‘imeili’: robert.bywater-lutman@nzdf.mil.nz
- Ko e Founa Malu‘i Fakatahataha (Central Preventive Mechanism) ‘oku’ ne tokoni ki hono fokotu‘utu‘u ‘o e ngaahi ngāue ‘a e ngaahi NPM ko e Komisoni ki he Ngaahi Totonu ‘a e Tangata’ (Human Rights Commission): 0800 496 877 ‘imeili’: infoline@hrc.co.nz

---

Founga Fetu'utaki ki he Pule Fakatotolo ki he Ngaahi Ngāue Fakapule'anga'

Telefoni ta'etotongi: 0800 802 602

www.ombudsman.parliament.nz

Īmeili:

info@ombudsman.parliament.nz

Meili:

PO Box 10152, Wellington 6143

Fax:

(04) 471 2254

Ngaahi faka'eke'eke ki he 'ōfisi':

8:30 pongipongi ki he 5:00 efiāfi Mōnite ki he Falaite

Wellington

Level 14, 70 The Terrace, Wellington 6143

Auckland

Level 10, 55-65 Shortland Street, Auckland 1010

Christchurch

545 Wairakei Road, Harewood, Christchurch 8053